

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԱՐԳԱՆՈՒՆ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 2.

ՀԱՋԱՆ ՄԻԱՄԵԱՅ

ՓԵՊՐՈՒԱՐ 1866

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Աւելանոսն խաւար յգոմարն Նաւը:

Օգր պարզ, երկինքն անամպ ու
զուարթ օր մի էր, միջերկրական ծո-
վուն մէկ խորշին մէջ, յերկնից թէ
յանդնդախոր յատակէ ծովու, հակա-
ռակ հով մի մասնաւորապէս յարձա-
կելով վեր ու վար կը յուզէր ալիքնե-
րը որոյ վերայ կար նաւ մի, և իւր
մէջտեղէն ատեն ատեն դէպ ի եր-
կինքն բարձրացած սեւ մուխէն կ'ե-
րեւար թէ շոգենաւ էր: Այնքաւ եղող
մարդոցմէ խառն ձայներ կը լսուէր,
բայց շոգենաւը առանց ճամբայ ել-
նելու՝ ալիքներուն վերայ միայն կը
տատանէր երբեմն աջ և երբեմն ձախ
դին. մուխը երբեմն կը գաղբէր, և
երբեմն կը ծխէր:

Այս նաւուն համար շատեր կը

սէին թէ հասարակ նաւ էր, և թէ
իւր հնուածիւնը մինչև 'Նոյեան թու-
ները կ'ելնէ, կան ոմանք ալ որ կ'ըսեն
թէ 'Նոյեան տապանի յետին մնա-
ցորդներէն շինուած է, երբ ջրհե-
ղեղէն ետքը քամիին սաստիկութենէն
Մասսեաց գաղաթէն խլելով՝ Սենա-
արայ դաշտին մէջ ձգեց ու ցրուեց
զայն, որոյ մնացորդացը մէկ մասէն
անմիջապէս կառուցուեցաւ այս
նաւը:

Իւր դիւցազնական հնուածիւնը
ինչ որ ալ ըլլայ, սա յայտնի է որ, յի-
շեալ նաւը անյիշատակ դարերէ ի
վեր ովկիանոսներու վերայ մեծամեծ
նաւամարտութեանց մէջ մտած է,
չատ յաղթութիւններ ըրեր ու քիչ
անգամ յաղթուեր է: Քանի որ ու-
նեցած է, ճարտար նաւապետներ ու-
նեցած է, յաղթապանձ փառք միշտ

պատկած է իւր ճակատը : Իւր երեւելի նաւապետներն փոխուելուն , որ գլխաւորաբար չորս անգամ եղած է , չորս անգամ ալ նաւուն կառավարութիւնը յեղափոխուած է : Վերջին անգամ մեծապէս վնասուեցաւ այս նաւս Պաղեստինու ու Լիգիպտոսի ջուրերը բարբարոս ծովասպառախներէ , կորսուեցուց իւր նաւապետը և իւր պատերազմական դրօշակը : Յետ այնորիկ որքան ալ Լիգիպտոս , նա մանաւանդ Վաղղիոյ նաւարաններուն մէջ մնաց նորոգութեան համար , այսու ամենայնիւ անհնարին եղաւ իւր առջի պայծառութիւնը վերստին ստանալ և իւր յափշտակուած ու բրդգողած դրօշակը նորոգել : Եւ այս վերջին խեղճ վիճակիս մէջ մնաց երկար ժամանակ . շատ ալեկոծութիւններու պատահեցաւ . շատ ալիքներ գլխէն անցան , շատ ժոյռերու ու խռութերու զարնուեցաւ : Բայց աներեւելի ձեռք մի կարծես թէ իւր վերայ հսկելով՝ կը պահպանէր զինքը ընդդէմ ալեւանջ կոհակներու և մրկածին օգերու :

Թէպէտ և առանց նաւապետի մը նաց այս նաւը , սակայն նաւաստեաց մէջէն գտնուեցան ճարտար մարդիկներ , որոնք բաւական երկար ժամանակ կառավարեցին նաւը . և որովհետեւ պատերազմի մէջ ալ մոռնելու ալ երես չունէր , միջերկրական ծովուն եզերքները մինչեւ Պոսփորի նեղուցը և անկէ եւս անցնելով դէպ ի Լիքսինեան ծոցը կը նաւարկէր անվրնաս հզօր պաշտպանութեան մի ներքեւ , որ շատ անգամ զինքը ծովասպատակաց ձեռքէ ալ աղատած էր : Սոյն իւր առջի փառքն ու նշանը կորսուեցուցած և աշխարհիս պատերազմական նաւուց ընդհանուր ցուցակին մէջէն իւր անունը ջնջուած

էր , բայց և այնպէս իւր մէջ գրունուած առաջին կարգի պաշտօնակալ նաւորդաց յատուկ ջանքովն ու խրանմքովն գտնէ վաճառականութիւն ընելու սկսած և ըստ կարի առեւտրական նաւու մի յարգն ու վարկը սկսած էր ձեռք բերել : Քիչ քիչ իւր ծովասորչէն դուրս ելնելով՝ Լիգիպտոս վերայօր նաւարկելով ու Պարսից ծոցէն անցնելով մինչեւ ի Հնդկաց աշխարհքը և մինչեւ հին Ամմոս գունեանց երկրին սահմանները սկսեալ էր թերթալ և իւր վաճառականութիւնը ընդարձակել . Վանդեմեան հարստութեամբ իւր գոգը լեցնել , և իւր սրբազան խորանը , որ երկրորդ գլխաւոր պատերազմէ մի յաղթութեամբ ելնելէ ետքը կառուցած էր , և գրեթէ ամէն ալէկոծութեանց և փոթորիկներու մէջ նա էր զինքը պահպանողը , սկսաւ փայլել Հնդկային ոսկով և Ալեքանի մարգարտով : Եւ այն ժամանակին սկսած էր միանգամայն նաւորդել յագրիական ծով , ի Վաղղիոս և ի Հորանդա . և մօտ ժամանակներս մինչեւ Վոլոմպոսի և Վեսպուկիոսի նոր աշխարհքը հետազօտելու ելած էր : Եւ նմանօթ մնացած էր իրմէ մի միայն Լիտտրալիան , որ իւր համբաւաւոր ոսկւոյն առատութեամբը շատ երեւելի նաւատէրներ ու նաւապետներ իրեն ձգած , և շատ բաղդախնդիր ու ճակատագրի ետեւէ ինկնող ընչաքաղց մարդիկներ իրեն քաշած , շատերն հարստացուցած ու խիստ շատերն ալ թերեւս ունեցածէն ալ զրկած էր :

Եւ յայտնուելէ մեր հիմակուան ալիքներուն հաճոյիցը թող տրուած խեղճ նաւը մինչեւ մօտ տարիներս իւր առագաստներուն զօրութեամբն ու ղեկավարներուն փորձական գիւ-

տութեան ուժովը եթէ ոչ պատե-
րազմական՝ գէթ իւր բնական կազ-
մութեան շնորհիւր առաջին կարգի
առեւտրական նաւերու հետ մրցե-
լու կարող էր . և օտարազգիք ան-
գամ անոր թէ՛ գլխաւոր և թէ՛ հա-
սարակ նաւորդաց և պաշտօնակալաց
հաւատարմութիւնն ու անխորհրդի
ընթացքը տեսնելով, իրենց յարգն
ու վարկմանը և գրեթէ իրենց հա-
րըստութեան ու գոյիցը աւանդա-
պահ ըրած էին :

Այս կէս մի խեղճ և կէս մի յա-
ջողութեան երես բռնող վիճակի մէջ
էր մեր ալեկոծեալ նաւը , երբ նա-
ւական արհեստին մէջ մեծ ու անակ-
նունեի յեղափոխութիւն մի ծագե-
ցաւ . դէպքն ու դիպուածը շոգիին
ծածուկ զօրութիւնը յայտնեց , և
մարդկային բնական հանձարը անոր
աջակցելով , յղացան ու ծնան այնպի-
սի զաւակ մի , որ սկսաւ մեծ վտա-
հութեամբ խորել ծովու ալիքնե-
րուն և արհամարհել անոր մարդա-
կուլ և նաւակուլ սպառնալիքները :
Յետ այնորիկ սկսան նաւերը ծովուն
երեսը իբր լայնածաւալ և անսահ-
ման գաշտերու վերայ նժոյգներու
նման սրարշաւ վազել , ալիքները խո-
նարհեցան անոր մոգական զօրութե-
տակը , Աւողան ¹ իւր բոլոր սասա-
կութեամբը հաղիւ կարաց համար-
ձակել անոր դէմ դնելու , և անոր
փրփրածին ոտիցը ներքեւ արգելք-
ներ հանել : Տեսան ազգերն ու զար-
մացան , ռամիկը տեսածին վերայ՝
իսկ գիտունը բնութեան գաղտնեա-
լը վերայ : Նաւատէրերն ու վաճա-
ռականք , որոնք մինչեւ ցայնժամ ըստ

հին դրութեան առաքատով կրբա-
նեցընէին իրենց նաւերը , ալեաց ու
հողմոյն գերի էին , և անոնցմէ կա-
խեալ էր իրենց բաղդն ու ապագայն ,
և թերեւս ճամբայ ելնելուն հա-
զարումէկ նուէրներ և դուցէ մին-
չեւ անգամ իրենց միակ զաւակը կը
խոստանային Պիտիգոնին ¹ զոհելու , թէ
որ խաղաղութեամբ հասցընելու ըւ-
լար իրենց նաւը դէպ ի նպատակը .
յետ այնորիկ թողուցին շատերն ի-
րենց նախկին դրութիւնն և սկըղ-
բունքը , և սկսան նոր դրութեամբ
վարուիլ , ընդունելով արդի նոր ըս-
կըսունքը , և իրենց նաւերուն խա-
ւարչուտ ու նսեմ խորշերը լուսա-
ւորեցին բնական (հանքային) նոր
լուսով : Հատերը , որոնց նաւը հիմ-
նական կազմութեան կողմանէ հա-
տատուն էր , և արդի նաւային վի-
ճակը կը ներէր , յաջողեցան իրենց
ձեռնարկութեանը մէջ , սկսան նա-
ւերին սրնթաց արշաւել և մէկ
ժամուն մէջ տասներկու մղոն տեղ-
քայլել : Աշխարհագրական աստի-
ճաններն ու երկրիս կլիմաները ի-
րենց համար մանկական խաղալիկ մի
եղաւ՝ ելելէջ ընելով սուղ ժամուան
միջոցի մէջ . տարին իրենց համար ա-
միս էր , և ամիսն օր մի , և օրը ժամ
մի . այսպէս մէկէն ի մէկ կարծես
թէ գիւթական զօրութիւն մի զգե-
ցան , որոնք մեր պառաւներուն ա-
ռասպելներուն մէջ կը տեսնենք , և
կամ Հաղարումէկ գիշերները ըսուած
Արաբացի պատմութեանց մէջ կը
կարգամք :

Այս նաւական վիճակին զարմա-
նալի փոփոխութիւնը տեսնելով մեր

¹ Եւողորը ըստ դիցաբանից՝ Արամազդայ որ-
դին էր և վերակացու հողմոյ , և Սիկիլոյ հիւսի-
սակողմն եղած Եւողեան կղզիներուն մէջ կ'իջնէր :

¹ Պիտիգոն՝ որ լատին լեզուով հեպտոն ալ կը
կոչուի երբեմն , Առնտի որդին և Արամազդայ
եղբայր կը համարուէր , և կ'իջնէր ծովու վերայ :

ալէկոծեալ նաւուն նաւաստիները ,
 փորձ փորձեցին իրենց նաւուն մէջ
 ալ ընդունելու սոյն նոր սկզբունքը .
 և առանց դիտելու նաւուն բնական
 կազմութեան վիճակն ու հանգա-
 մանքները , ուղեւոր մէկ ժամու մէջ
 մէկ ամսուան տեղ քայլել , քակեցին
 նաւին խորշերն ու ղեւտեղեցին հոն
 երկրթէ անարդիլ ու հսկայաձեւ մե-
 քենաներն , զոր Աւրոսպայի երեւելի
 գործարաններուն մէջ ձուլուած էին :
 Նաւը մէկէն ի մէկ շարժում մի ա-
 ռաւ մեքենաներուն սաստիկ ցնցու-
 մէն , և նաւաստիք ուրախութենէ
 սկսան ծափ զարնել և նաւակատեաց
 տօն կատարել , կարծելով թէ այն
 շարժումը շողիին ուժէն էր : Այս
 տեսնելով նաւուն գլխաւոր պաշտօ-
 նակներն , որոնց ձեռքն էր մինչեւ
 ցայնժամ անոր ղեկն ու կառավա-
 րութիւնը , թողուցին իրենց պաշ-
 տօններն ու ետ քաշուեցան նաւուն
 մէկ կողմը , և սկսան իրենց սիկարը
 քաշել անհոգութեամբ , թէպէտ և
 իրենց պարտաւորութիւնն այն չէր :
 Նաւը այն ցնցումէն յետոյ յանկարծ
 դադրեցաւ , և թէպէտ նոյն նաւաս-
 տեաց մէջ կային նաւական ուսում
 նարանէ ելնող երիտասարդներ , ո-
 ռոնք ձեռքերնին առած նաւուղղու-
 թեան վերաբերեալ գիրքերն ու հը-
 րահանգները , կ'աշխատէին այն ան-
 խօս ու անհոգի գործիքներով նաւը
 քայլեցնել , և մէկ երկու օրուան
 մէջ Սիլբերկրական ծովուն երեսէն
 ատլանտեան ու խաղաղական ովկիա-
 նոսներուն անձիբ ու անձայր ընդար-
 ձակ տարածութեան վերայ միւս նա-
 ւերուն հետ մրցելու ելնել , տեսան
 զիրենք անկարողութեան մէջ : Բայց
 երբէք չհամոզուեցան և կամ հա-
 մոզուիլ չէին ուղեր , թէ գիտութի
 ու արուեստ մի առանց փորձառու-

թեան անդօր և անպիտան գիրք եւն ,
 որքան մեծ աստիճանի ալ ըլլայ ա-
 նոնց յարգն ու վարկումը : Այս ան-
 տկունների անյաջողութենէն իրար-
 անցում մի ինկաւ նաւաստեաց մէջ ,
 կարծիքներն սկսան մէկմէկու ընդ-
 հարկանիլ , մէկը այս ինչ , միւսը այն
 ինչ պատճառը մէջ կը բերէր նաւուն
 անշարժութեանը : Այլ թէպէտ շատ
 կարծիքներու մէջ իրարու անհամա-
 միտ էին մեր դպրոցականները , սա-
 կայն ամէնքը միաբան ընդունած էին
 թէ առանց առաջմեկ փորձառու-
 թիւն ունենալու նաւուղղութեան
 արհեստին մէջ , լոկ տեսական գիտու-
 թեամբ և հմտութեամբ կարելի չէ
 նաւը քայլեցնել և իւր նպատակին
 հասցընել անվնաս :

Այլ բերուած պատճառներուն
 մէջ գլխաւորներն էին մէկ մի կար-
 ծեաց տարազուգութիւնը , երկրորդ-
 շողիին պակասութիւնը , և տարաւ
 պատճառ էր անշուշտ նիւթին պա-
 կասութիւնը : Այլ նիւթը կամ ա-
 ծուխն ինքնին առանց շողիի , և ոչ
 շողին դարձեալ առանց համամտու-
 թեան կարծեաց կրնայ շարժիլ և
 ուղղել նաւը դէպ ի իւր փափագած
 նպատակը : Իսկ գլխաւոր պաշտօնա-
 կալք նաւին , որոնք սիրտն ի խոց հրա-
 ժարած էին , ոչ կարծիք կը յայտնե-
 ին և ոչ իրենց փորձառու հմտու-
 թիւնը կը շնորհէին իբրեւ գործակից
 դպրոցական նաւաստեաց ճգանքը ,
 գիտնալով որ այն հմտութիւնները հին
 գլխոյ արդիւնք է , որոնք ինչպէս կը-
 կարծէին դպրոցականք , իրենց տեսա-
 կան և մեթոտական գիտութեանց
 հետ բոլորովին հակոտնեայ էին :
 Յուզմունքն երթալով կը սաստիկա-
 նայր նաւուն մէջ , որ բաւական ժա-
 մանակ ալ նաւագնացութենէն և
 առեւտրական շահատակութիւննե-

րէ դադրած ըլլալով, իւր ներքին հարստութիւնն և դրամագլուխն ալ սպառած և կամ սպառելու վերայ էր: Այն միջոցներն էր, հինձառուրց ծերունիին մէկը, գլուխը քափուղին անցուցած ձմեռուան սաստկութեամբ տառապաւ, քաշուեր էր նաւուն մէկ առանձին խորշը, ու անոր ներկայ վիճակին վերայոք ինքն ալ իւր խորհրդոցը մէջ կը յուզէր ու կը ծփէր, և իւր փրկաբեր խրատներն ու հրահանգները չէր համարձակեր հազորդելու նաւուն մերձակայ ալէկոծուն ներէ ազատելու միջոցներուն վերայ, վասն զի կը տեսնէր ակն յանգիման որ ժամանակ ժամանակ նաւաստիներուն ձեռքը սեւ ու ճերմակ թերթեր կը պարտին, ու կարդացողը մէկ մի այս գին և մէկ մի այն գին բարկութեամբ կը վազէ, և ասով աւելի կը զօրանայր յուզմունքը, և կարծես թէ ալիքներն ալ զայն տեսնելով կ'ըսկսէին իրենք ալ փրփրալ և չորս գիէն նաւուն մէջ հոսելու ճիգընել: Տեսաւ ծերունին սեւագգեսա ու սիրտը չհանդարտեց, և որովհետեւ իւր նուազ ու կերկերեալ ձայնը չէր հասներ անոնց ականջը, առաւ ձեռքը եղէգն ու մագաղաթեայ թերթ մի, զոր իւր քովը գրտնուած հին ձեռագրի մը մէջէն խլեց, ու սկսաւ գրել աւելի դառն արտունքներով քան թէ մեղանաւ յետագայ տողերը. «Արդիք ժողովը դեան իմոյ, կը տեսնեմ՝ զձեզ յեզր հասեալ մօտալուտ վտանգի. բացէք զաչս մօտաց ձեր և տեսէք կորուստը նաւուդ, որոյ մէջ կը գտնուիք դուք և բովանդակ ժողովուրդ մի: Առաջ որ այս նաւուն փրկութեանը և նոր դրութիւն մի անոր աւելի շարժում մի տալու կը փափագիք, գովելի է ձեր այդ փափագը. բայց աւելի գովութե

արժանի կ'ըլլայ՝ թէ որ գիտութեան հետ մէկտեղ յարգէք փորձառութիւնն ալ: Աստարեալ դպրոց որ և է ուսմանց և արուեստից՝ փորձն է, որ շատ անգամ գերազանցած է քան զնոյն իսկ գիտութիւնը: Բայց որովհետեւ գիտութիւնն ալ, որ նոր դարուս հոգին է, ամենահարկաւոր է նոյն իսկ փորձառութեան մէջ ալ. և դարձեալ, որովհետեւ ձեր նաւը նոր մեթոտով մի քայլեցրնելու համար՝ շոգիին ուժը դուք ալ ընտրած էք, ապառ ընմն ձեր գովելի նպատակին հասնելու համար, թէպէտ և ձեր ընդունած գրաւոր հրահանգներուն կանոնաց հակառակ ըլլայ, թողուցէք նաւին կառավարութիւնը այն երիտասարդաց ձեռք, որոնք ունին թէ հայրենական փորձառութիւն, թէ գիտութիւն և թէ առաւել եւս մեքենաներուն շարժում տուող նիւթ, որ ձեր իսկ մէջէն ոմանց կաքծեաց համեմատ՝ նաւին շարժմանն և սրն թաց քայլելուն սկզբնական պատճառն է: Փորձառութիւն, գիտութիւն, և նիւթ, երեք յատկութիւն ըստ իս՝ առանց որոյ չեն կրնար որ և է շոգենաւեր անվտանգ հասնելու իրենց նպատակին: Ընդունեցէք իմ այս փրկաբեր խորհուրդս, գէթ քիչ մի ժամանակի համար, մինչեւ որ նաւդ գտնէ իւր առջի հասարակ ընթացքը դանէ, և արդի նաւաստեաց մէջ յառաջանան փորձառու անձինք, որոնք ոչ թէ մասնաւոր օգտի համար աշխատին ընդունած նոր սկզբունքնին յառաջ քայլեցրնել, այլ ընդհանուրին շահուն և պատուոյն համար: Այս իւր անդրանիկ խրատները տուելով հինաւուրց ծերունին մագաղաթին վերայ, ու գալարելով զայն՝ թողուց նաւուն տեսարանին վերայ, և հարաւային արեւեւեան հովը փը

չեւով՝ գլորեց տարաւ զայն և ձգեց նաւատտեաց խումբին մէջ : Սակայն յայտնի չէ տակաւին , թէ ինչ ազդեցութիւն ըրաւ ծերունիին իմաստուն խօսքերը անոնց սգւոյն ու սրտին վերայ :

Աշաք Բարդախան-Յիւն :

(Տես էրես 9) :

Սոյն խնդրոյս , որովհետեւ առայժմ մեր ազգին նկատմամբ այնչափ կարեւորութիւն մի չունի , բայց կրնայ ըլլայ ժամանակ մի , որ մի որ խիստ հեռու չէ , այնպիսի խնդիրներ յուզուին , եթէ իրօք արդէն սկըսեալ չեն , վասն որոյ մեք արդէն կարեւորութիւն տալով սոյն խնդրոյս , շարունակեմք երկրորդել՝ մէջ բերելով երկու տարակարծիք գիտնականաց դասուն առարկութիւնները , որոնք կրնան միանգամայն օրինակ լինել մեր ազգի բանասիրաց՝ իմաստուն և օրինաւոր վիճաբանութեան :

Սիեւը քաղաքը ուղեւով պատմութեամբ մի հաստատել իւր կարծիքը , մէջ կը բերէ գաղղիական աշխարհիկ դպրոցի մի պարզեւարաշխութեան հանդիսի ժամանակ աշակերտի մի տուած պատասխանը : Յիւն չեալ պատանին , կ'ըսէ , որ ազատ խորհող անձի մի զաւակ էր , աստիճանին վերայ ելաւ , որ իւր մէկ տարուան միջոցին մէջ գրած դասերուն օրինաւորութեանը համար բարոյական և կրօնական ուսմանց վերաբերեալ ընծայագիրքն ու պսակը ընդունի : Իայց գիտնալ պէտք է նախ , որ ըստ պատմութեան Սիեւի տղան ամենեւին կրօնի մի չէր հետեւէր իւր հօրը նման , ոչ ըստ հռոմէական և ոչ ըստ

բողոքական ծիսից մկրտեալ էր , և ոչ թղթատեալ էր ըստ Հրէից : Սոսն որոյ երբ դպրոցի կառավարիչն իւր աջ կողմը նստող հռոմէական քահանային ուղեց տալ գիրքն ու պսակը , որ իւր ձեռօքը պսակէ զպատանին , նա չճանչնալով զինքը՝ բողոքական եղած պիտի ըլլոյ ըսոյ . բայց երբ վերանորոգեալ եկեղեցւոյ պաշտօնեայն ալ , որ կառավարչին ձախ կողմը նստած էր , չճանչցաւ զաշակերտը , այն ատեն դէպ իտղան դառնալով կառավարիչը , Իսրայէլացի՝ ես ուրեմն դուն , հարցուց անոր : — Սիեւ , պատասխանեց տղայն : — Եւ ո՞վ սորվեցուց քեզ բարոյական ուսման քր : — Իմ հայրս , պատասխանեց : — Այնչ ուրեմն , աղտս , իմ կողմէս սիրալիր բարեւներ լինեա հօրդ , ըսոյ , ու ինքն իւր ձեռօքը պսակեց զնա :

Այս պարզ ու աղայական բնութանը մէջ բերելով՝ սա կը հետեւցընէ Սիեւը , թէ մարդս առանց որ և է կրօնի կրնայ բարոյականութիւն ստանալ , Սակայն առանց պատասխաւնոյ չթողուց զինքը կղերական խումբը , ու վիճաբանութիւն մի է բացուեցաւ , ինչպէս ըսինք , երկու տաւաղոյդ վարդապետութեանց մէջ :

«Սոնց դիտաւորութիւնն է , կ'ըսէ ուրիշ բարեպաշտ գրագէտ մի , հաստատել թէ բարոյականութիւնն ինքնագոյ է , մարդոյս իշխանական միտքը կամ իմացականութիւնն է աւոր սահման ու պատուէրներ տուողը , և թէ ամենեւին մէկ կերպով մի գերազանց աստիճանի վարդապետական օրէնքի մի հետ կապակցութիւն չունի . միով բանիւ ազատ բառ մի է Իսրայականութիւն ըսածնիս : Որմէ՞ ազատ , ինչ բանէ ազատ : Ասոր վերայ բան մի չեն յայտներ , այլ այս է միայն ըսածնին , թէ Աստուծոյ դա-